

ԼՐԱԳԵՐ

Տարեկան գինն է . . . 140 զր. 2
Վեցամսեայ " . . . 75 ..
Եռամսեայ " . . . 40 ..
Մէկ ծանուցումը տողին 3 դուռուշ է :
Ստորագրութիւնները կանխիկ են :
Ստորագրութիւնները ամեն ամսոյն 1 ին
եւ 16 ին կը սկսին :

Դուրս երթալիս լրագրեմունն ծածուկ
ծախքը ամսոյն վրայ է :
Լրագրոյս վերաբերեալ ծածուկ կամ ար
եւ ինչ գրութիւն, խմբագրին պիտի
ուղղուի . եւ ամսոյն ծածուկն ծախ
քը երկուցին վրայ է :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 4 ՓԵՏՐԱՆ

Անգղիոյ խորհրդարանին բացվելէն
ի վեր, Եւրոպայի տէրութեանց՝ քա-
ղաքականութեանը եւ խաղաղական խնդ-
րոյն վեճակին վրայ լոյս տալու համար
ամենուն ուշադրութիւնը դէպ
ի՛նչոք չէր դարձած է : Աւստի մենք ալ
եւրոպական լրագրիչներուն յորժմոք դա-
նազան եւ իրարու անհամաձայն լուրե-
րն ու խորհրդածութիւնները մէկ գի-
ծելով՝ Անգղիոյ խորհրդարանին մէջ
եղած խօսքերէն եւ պաշտօնական հրա-
տարարութիւններէն կը քաղենք մեր առ-
կէր քաղաքական լուրերը :

Անգղիոյ արտաքին գործոց պաշտօն-
եայ՝ Երոտ Դոն Ռոբըլ լատ. փետր. 8
ին օրը հետեւեալ խօսքերն ըսաւ Հա-
ւարակոյ խորհրդարանին մէջ :

« Անգղիոյ կառավարութիւնը՝ իմա-
նալով Վաղղիոյ կառավարութեան թէ
տէրութեանց ժողովը եւ մնացած է, ու-
րուն պատճառը Պայտ-Տեր-Բենեթի
դով մակագրով անանուն տեսարանի մը
հրատարակութիւնը կը համարէ, Խա-
լական խնդրոյն լուծումը դիւրացնելու
գիտաւորութեամբ հետեւեալ առաջար-
կութիւններն ըրաւ Վաղղիոյ եւ Աւստ-
րիոյ կառավարութեանց :

« Այս երկու տէրութիւնները Խա-
տալիոյ գործերուն մէջ չմտնեն առանց
մեծ տէրութիւններուն հաւանութեանը :

« Եւրոպայի տէրութիւնները Ա. եւ
Նեափոքի ներքին կառավարութեանը մի-
ջամուտ չըլլան :

« Վաղղիա հաճութիւն տուաւ այս
առաջարկութիւններուն, միայն իր զօր-
քերը Խաղղիոյն դուրս հանելու մասին
քանի՛ մը չափաւորութիւններ ընելով :

« Անգղիա երրորդ առաջարկութիւն
մ'ալ Սարտենիայի թագաւորին ըրաւ որ-
պէս զի Սիւլին Խաղղիա զօրք չկրկնէ մի-
ջեւ որ այն երկրին ժողովրդեան կամը
հարցը վերջը լուծուի : Վաղղիա այսինե-
թիս վրայ թանակեցաւ Աւստրիոյ հետ
բայց անոր ինչ որոշում ընելուն վրայ
պաշտօնական լուր մը դեռ չկայ :

« Անգղիոյ կառավարութիւնը իմա-
ցաւ որ Աւստրիա գիտաւորութիւնն ու-
նի զօրք խրկելու Սիւլին Խաղղիա, բայց
իր զօրքերը իր Խաղղիան երկիրներուն
մէջ պիտի դուռնար : Ասիկայ կրնայ յու-
սացվել որ Սիւլին Խաղղիոյ գործերը խա-
ղաղութեամբ եւ գոհացուցիչ կերպով
կարգի կը դրվին :

« Անգղիոյ կառավարութիւնը Ռու-
սիոյ եւ Բուլղարիոյ հետ ալ բանակե-
ցաւ : Ռուսիայէն դեռ պատասխան չը-
կա :

տացաւ : Բուլղարիոյ կառավարութիւնն
ալ թէպէտ Հակառակիւր Անգղիոյ առա-
ջարկութեանը, բայց իր վերջին պատաս-
խանը պիտի ուշացնէ : Մինչեւ որ Վաղ-
ղիոյ ու Աւստրիոյ կարծիքը պաշտօնա-
կան կերպով իմանայ :

Ասոնք եւ ահա Անգղիոյ արտաքին
գործոց պաշտօնէին ըրած խօսքերուն ի-
մաստը :

Անգղիական Սթենի-Բոն լրագրիչն
ալ որ Լորտ Բալմֆրայթին բերանը հա-
մարված է, փետր. 3 թուով հետեւեալ
ուշադրութեան արժանի լուրերը կը հը-
րատարակէ կէս պաշտօնական կերպով :

« Օտանուցեր էինք թէ Վաղղիոյ ու
Անգղիոյ տէրութեանց մէջ զօրութեամբ
գաշնակցութիւն մը կայ որ զրաւոր դաշ-
նակցութեան մը վրայ հիմնուած է, այլ
պարագաներուն հարկէն առաջ եկած
կարգադրութիւններուն վրայ հիմնուած է :
Այս գաշնակցութիւնը որ օր ըստ օր
աւելի կը մոտեցնայ, արդէն յայտնի
արդիւնքներ յառաջ բերել կ'սկսի :

« Հաստատութեամբ որոշված է որ
Խաղղիոյ մէջ որ եւ է միջամտութիւն մը
չպիտի ըլլայ : այլ Սիւլին Խաղղիայի
ժողովրդեան պիտի յանձնըն իր վեճակին
որոշումը : Այս ընտրութիւնները պիտի
ըլլան, եւ ժողովրդեան քուէովը ելած եւ
բնութիւններուն ժողովը ազատութիւն
պիտի ունենայ նոյն երկրին Սարտենի-
այի հետ խառնուելու վեճակը :

« Վաղղիական զօրքերը քիչ ժամա-
նակէն պիտի մեկնին հիւսիսային Խա-
տալիայէն ու Հունիէն :

« Աւստրիա Վաղղիոյ ու Անգ-
ղիոյ դաշնակցութեամբ առջեւ կը հը-
րաժարի Խաղղիայի մէջ իր ազդեցու-
թիւնը վերահաստատել : եւ սուրբ պատ-
եանը կը դնէ : Փորձեր պիտի ըլլան
Աւստրիոյ կառավարութիւնը հաճեցը-
նելու որ քանի մը նոր բարեկարգու-
թիւններ շնորհէ Ա. եւ Նեափոքի ժողովրդե-
կան :

« Այլ ինչպէս իտալական խնդիրը
կրնայ գոցվել Խաղղիայի նոր թագաւո-
րութիւնը Եւրոպայէն ծանցըվելով
բայց Պապին յամառութիւնը, Վար-
լի կառավարութեան բռնութիւնը եւ
Ա. եւ Նեափոքի ժողովրդեան ազդեցութիւնը
կրնան իտալական խնդրոյն դժուարու-
թիւնները նորոգել :

« Այս հաւանականութիւններուն
առջեւ Անգղիա հաստատապիտի կենայ այն
քաղաքականութեան վրայ, որ իր կար-
ծեօքը կրնար անցնալ տարուան պատե-
րադմէն առաջն առնուլ, եւ հիմա ալ
կրնայ խաղաղութիւնն հաստատ պահել
այսինքն իտալացիները ինքնիշխանութիւն
զուլ ազատ օտար միջամտութիւններէ :

« Նոյն լրագրիչը կրէ՛ թէ Վաղղիոյ
կառավարութիւնը վերջին անգամ իմա-
ցաւ զի Անգղիոյ կառավարութեան թէ
կայսեր քաղաքականութիւնը բոլորովն
խաղաղական է եւ իր զօրաց թիւը պակ-
սեցնելու որոշում չըրած է :

Յիշեալ լրագրիչը կրէ նաեւ, թէ Անգ-
ղիոյ կառավարութիւնն անհոգ կեցած
է Վարլիի տէրութեան անհաճոյ վի-
ճակին վրայ : Աւստի Վարլիի նստող անգ-
ղիական ու գաղղիական լրագրիչներուն
պատուէր գացեր է Թագաւորին ուշադ-
րութիւնը հրաւիրելու այն ստիպողական
հարկին վրայ որ Խաղղիայի պիտի անց-
քերն իր վրայ կը դնեն իր քաղաքա-
նութիւնը փոխելու համար :

Խաղղիայի ժողովրդիչներուն ուրա-
խութիւնը մեծ եղաւ Քաղղիոյ կոմսին
վերադարձնելու համար : վրայ, եւ
միջին Խաղղիայի անկախութեան ու
Սարտենիայի հետ միանալուն վրայ կա-
կանները փարսեցան : Քաղղիոյ կոմ-
սին իտալական միութեան գաղափարին
ամենէն եռանդուն, ամենէն յաջողակ, եւ
ամենէն քաջամարտ անդամն է, վեր-
ջագոյն Խաղղիոյ ազատութեան հողին է :
Իր անունը միայն դրօշակ մըն է : Այս
պատճառաւ է որ իր վերադարձն Սարտենի-
այի տէրութեան առաջին պաշտօնեայ
անուանիլը հրապարական ցնծութեանց
եւ հանգիստութեան առիթ եղաւ բոլոր Խա-
տալիոյ մէջ :

Քաղղիոյ կոմսին այս անգամ իր պաշ-
տօնակիցներուն մեծ մասը բնիկ սարտե-
նիացիներէ չընտրեց, այլ Լոմպարդիայի
Հոմբերտ Եւ Սիւլին Խաղղիոյ երեւելի հայ-
րենասէրներէն ու տաղանդաւոր անձերէն
կազմեց, ինչպէս եւ Ս. Մամբանի եւ
րեւելի պատմագիր ու փիլիսոփան, որ Պի-
ոս Թ. Պապին գահակալութեան սկիզ-
բուն իր հպատակներուն շնորհած ազատ
սահմանադրութիւններուն ժամանակը
Հոմբերտ կառավարութեան պաշտօնեայ
էր, եւ հիմա Սարտենիայի տէրութեան
հասարակաց կրթութեան պաշտօնեայ
անուանեցաւ : Փանթի զօրապետը որ
Սիւլին Խաղղիոյ միացեալ զաւառաց բնի-
հանուր զինուորական հրամանատարն է,
պատերազմական գործոց պաշտօնեայ
անուանեցաւ : Ս. Եւալինի որ Լոմ-
պարդիայի երեւելի տնտեսագէտներէն
մէկն է, հասարակաց շինութեանց պաշ-
տօնեայ անուանեցաւ : Այս ընտրու-
թիւններով Սիւլին Խաղղիա արդէն
բոլորովն Սարտենիայի հետ միացած
կը համարվի իրօք, եւ միայն կը մնայ Եւ-
րոպական տէրութիւններէն պաշտօնա-
կան կերպով ծանցըվելու : ասոր ալ քիչ
ժամանակէն կատարվելուն տարակոյս չի

մնացած : Արդէն Անգղիոյ կառավարու-
թիւնը ծանցածի պէս է . վասն զի վեր-
ջին լուրերը կը ծանուցանեն թէ անգ-
ղիական Ֆրեյզերս մը այս օրերս Լի-
վոնիոյի նաւահանգիստը մտած ժամա-
նակը ողջունի թնդանօթներ արձակել է,
որնոր թնդանօթի մեծ գուքին փախ-
չկէն ի վեր Լիվոնիո գացող անգղիա-
կան պատերազմի նաւերն ըրած չէին :

Սարտենիայի թագաւորութեան մտ-
սն եղող Սալոյա եւ Վիսա զաւառները
որ Վաղղիոյ սահմանակից են եւ Ալպ-
եան լեռանց քաղղիական սահմանին մէջ
կիցան, Վաղղիոյ ու Սարտենիայի մէջ
բանակցութեան նիւթ եղած են կրպի,
եւ կերելի որ անհիմն է : Սարտենիայի
կառավարութիւնը խօսք տուեր է կրպին
Ա. Վարլիոն կայսեր, որ Սիւլին Խա-
տալիոյ Ռոմանիայի գաւառները Սար-
տենիայի արգելս ահա Գիւրտաւրա ինչ
վրայի եւ Վիսայի զաւառները Վաղ-
ղիոյ տայ :

Այս լուրը Բուլղարիոյ յուզմունք
պատճառեց յիշեալ զաւառներուն մէջ,
որոց բնակիչներուն մէկ մասը Սարտե-
նիայէն քաճըրվել չեն ուզեր, մէկ ժա-
պէս ալ Վաղղիոյ հետ միանալին փա-
խաղելով պատգամաւորութիւններ կը
խրկեն Ա. Վարլիոն կայսեր : Բայց Անգ-
ղիոյ խորհրդարանին մէջ եղած խօս-
քերէն կերելի որ ոչ Անգղիա եւ ոչ
ուրիշ մեծ տէրութիւնները անգղիա-
թիւն չունին այս գործին, եւ հա-
ճութիւն ալ չպիտի տան :

Հոմբերտ Պապը յունվ. 7/19 թը-
ւով շքանշանական կոնգակ մը հանեց,
որուն մէջ Ա. Վարլիոն կայսեր ա-
ռաջարկութիւնները չկրնալ ընդունի-
լը ծանուցանելով կը խնդրէ բոլոր հը-
ռոմէազաւաններէն որ ազօրք ընեն իր
աշխարհական իշխանութիւնը հաստա-
ւ եւ ամբողջ մնալուն համար : Այս կոն-
գակը Վաղղիոյ օրինացը համաձայն կա-
ռավարութեան քննուիլով Ա. Վա-
րլիոն կայսեր հրամանաւ բոլոր Վաղ-
ղիոյ եկեղեցիներուն մէջ կարգաւորեցաւ
եւ լրագրիչներուն մէջ ալ հրատարակե-
ցաւ :

Փորիզ հրատարակված Լաիկո կը-
բանական լրագրիչը Պապին աշխարհա-
կան իշխանութիւնը պաշտպանելու մա-
սին մոլեռանդութեան չափն անցունե-
լով, մանաւանդ Պապին կոնգակը առանց
կառավարութեան հրամանին հրատարա-
կելով, ներքին գործոց պաշտօնէին կող-
մանէ Ա. Վարլիոն կայսեր արված ան-
ղիկալի մը վրայ խափանեցաւ : Յիշ-

Օրադրի մը սրբազան պարօքն ու
նուիրական պաշտօնն է այս: Ի՞նչ կրտէ
անոր Գ. Վամկոյեան: Իր^ն Հեղեանան

նր՝ որ անցեալները մեր ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Զօրեղ Եպիսկոպոսին փոխարինութիւնէ, եւ այս առիթներով արեւելեան եկեղեցւոյ Ս. Զայրապետացի մէջ տեսնուած քիստանէական սուրբ սիրոյ նշանները՝ անսարկոյս խիստ բարի ազդեցութիւն մը կը նշեն երկու քրիստոնեայ ազգաց ժողովուրդներուն վրայ, եւ անոնց մէջ քրիստոնէական եղբայրսիրութիւնը օրէ օր աւելնալուն եւ հին աշխարհի նախապաշարմունքներն ու յաւալի ատելութեանց հետքերը փարատելուն հզօրացան կը նպաստեն: Այս նկատմամբ՝ յունաց երկու Սրբազան Զայրապետներուն կիրառի օրուան ըրած սիրալիր այցելութիւնը՝ քրիստոնէական ուրախալի զէպը մըն է իրաւամբ, եւ մեծ պատիւ կընէ երկու ազգաց ալ հօգեւոր գլուխներուն:

ԻՍԽԱՆ ԼԱՌԻՐ

Երեւոյ չորեքշաբթի առաւել խիստ ցաւալի գէպը մը պատահեցաւ, որ կայսերական արտաքին գործոց պաշտօնայ վսեմափայլ Պաշտ փաշային սիրտը անմիջապէս սրբոյ մէջ ընկողմէն:

Կորին փեսմութեան որդի Քիւրքիմ պէյը՝ Վեյոյուի գործողներն ներս մտած ժամանակը ուրիշ գնդապետի տեղակալութեան աստիճանին յատուկ եղած պաշտօնները կատարելու կերթար, յանկարծ կաթուածէ դարձնելով ինկաւ մեռաւ:

Հետեւեալ օրը յոգարկաւորու

թիւնը կատարվեցաւ մեծ հանդիսով, որուն ներկայ էին տէրութեան նախարարներուն ու պաշտօնատարներուն մեծ մասը:

Քիւրքիմ պէյը քսան եւ չորս տարեկան բարեբաղդ եւ հաճութեղ երիտասարդ մընէր Պարիզ կը թքված եւ խիստ պայծառ ու զեղ եղիկ ազգաց մը կը խոստանար:

Արեւիկի գլխի ժամը վեցին միջոցները մայրաքաղաքի Այվան-Սէրայ ըսված թաղը հրէհ պատահելով, տուներուն խառնութենէն՝ ու փողոցներուն անհիւստիսէն՝ շրջաւ առաջը առնուով իւր չորս հարկերէն աւելի տուն ու խառնութեամբ այրեցաւ: Այս հրկիզելոց մեծ մասը աղքատ հայազգիներ ըլլալով, ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Զայրեղ Եպիսկոպոս իւր փոխանորդը խրկեց, որ երթայ խեղճներ մխիթարէ, եւ անոնց վեճակն ու պիտոյքը հասկնալով տեղեկութիւն տանի իրեն:

Արեւոտիայէն գրված նամակ մը գեղեցիկօրէն ամառն վերջին օրերը սաստիկ ձիւնաբերի մը ժամանակ փոքրիկ կարաւանի մը պատահած աղետալ փոքր ձուլման կերպը եւ մանրամասն պատմութիւնը կընէ որ արժան կը համարենք համառօտելով ըստը այս մէջ հրատարակել:

Տասն երկու հայազգի՝ որոց մեծ մասը անոցի, տասներկու քիւրտ եւ տասնիկ ջորեպաններու հետ Սեբաստիայի գաւառէն անցնելով, զեկտ. 28 ին օրը Քոքնիկ անուն գեղին մօտ Մէրեզու ըսված լեռանը վրայ սաստիկ ձիւնախառն

ուրն փոթորիկի մը կը հանգիւյն, եւ ծամբանին կորսնցնելով, պարսպ տեղը գեղ մը փնտրելէ եւ օգնութիւն կանչելէ ետեւ ազատութեան ճար մը չըրտնելով, եւ գիշերն ալ վրայ հասնելով, քովերէն գտնուած կառնետու եւ վերամակներու մէջ փաթեցված ձիւններուն վրայ կը պառկին՝ կեանքներէն յոյսերին կտրած: Առաւօտուն կիւլեն կընային որ երեք չորս մարդ, չորս հինգ ալ ջորեպաններ փայտ կարեր են, բայց օգին խառնութիւնը եւ փոթորիկը շարունակելուն համար չեն կրնար անկեղ ելլել, եւ կը հարկադրվին այն օրը եւ հետեւեալ գիշերն ալ հոն անցունելու, անօթի ծարաւ:

Արեւապէս դեկտ. 30 ին օրը օդը քիչ մը մեղմանալով կիսամեռ ծանապարհօրէն կընային յոսատ հաս աղաղակները Քոքնիկ գեղէն կը լսվին. խորին գեղին կտրած երկատարները ժողովելով կեւլեն ձայնը եկած կողմը կը գիւնէ, եւ զարմանալի արագութեամբ կէս ժամու մէջ ինը մարդ՝ որոց չորսը անոցի հայեր եւ հինգը քիւրտ ջորեպան էին, ապիւն տնդիկէն ձիւնին մէջէն հասնելով՝ ձիւնը վրայ դրած գեղը կը բերնետաք տեղեր կը խօթեն: Այնպէս անգուցի հրեռանկան հայոց առաջնորդ Քիւրտպաշա Քերեսէ եպիսկոպոսը եւ ուրիշ արժանապատիւ եկեղեցականք դժբաղդ ծանապարհօրէն ըսվելով թալով, դանոնք խնամելու եւ դարմանելու փորձեր եւ միջոցներ եւ ուրիշ պիտոյքներ կը հոգան կարեկից սրտիւ, եւ գեղին բնակիչներն ալ իրենց բարեօրոտ հովեւերուն օրինակէն յորդորվելով

ամեն տունէ կերակուր հանգերէ եւ ուրիշ պիտոյքներ կը հասցունեն կիսամեռ ծանապարհօրէն եւ վերջէն ծայր մարդասիրութեամբ զանոնք կը խնամեն, ու քանի մը ժամու մէջ խեղճներն գլուխներն կը բերեն: Այն ժամանակը կը պատմեն հայազգի ծանապարհօրէնները թէ իրենց կտրուանը քսան եւ չորս մարդէ ու քսան եւ հինգէն աւելի ջորիկ կը բարկանար: Այս լսելուն պէս Պաշ. Քիւրեսէ եպիսկոպոսը գեղացիներուն կը հրամայէ որ պատրաստվին հետեւեալ առաւօտուն կանուխ լեռը երթալու եւ կորուսեալ ծանապարհօրէնները փնտրելու: Սեբաստիայի մարդ կը խրկէ Սեբաստիայի կուսակալ վսեմ. Պաշ. Բեռտին փաշային, եւ եղբայրութիւնը ծանուցանելով, տասն գաղթիկ, դատաւորին կողմէն փոխանորդ մը եւ Արտաղէլու Սիւրիք Քոքնիկ գեղը կը խրկվին, եւ խորին քսան անձ Քոքնիկցի երկատարներէն եւ քանի մը գաղթիկ՝ քսան ջորի հետեւին առած՝ լեռը կընթան եւ մեծ գաւառութեամբ երկու ժամու տեղ ծամբայ ընկալով՝ ձիւններուն մէջէն տասն եւ մէկ մարդու պողած դիակ, տասն հաս ջորիկի դիակ, եւ տասն եւ եօթն ողջ ջորի, կիսամեռ քիւրտ մը, եւ ծանապարհօրէն քեռներն ու կարասները, անգիւն աղիկէն կը գտնեն, եւ երկու հաս յաղթեց դիակ, կիսամեռ քիւրտը եւ կարասները ջորիներուն վրայ բեռնաւորած, ողջ մնացած ջորիներն ալ հետ կանեն գեղը՝ կը տանին, եւ դատաւորին կը յանձնեն, ինքերկայութեան միտարին եւ քանի մը կեղեցականաց եւ զիւ

զրուածքին նայելով, կը թուի թէ, ինք այս կարծիքէն հեռու է, եւ կուզէ որ օրագիրը ջորեպան մը ձայնարկուն, դործիքն, անոյեանը, պատմէն ու կազմէ ըլլայ, իր կողմը չեղողներուն դէմ՝ յարձակմանը հանէ, իր հախառակորդաց արդիւնքն ու իրաւունքը ժխտէ, եւ իր բարեկամաց քննադատութիւններն ու անիրաւութիւններն անգամ արգարացունէ եւ ներքողէ: Ասանկ փորձովի մտածութեանց եւ զգածմանց հակառակ օրագիր մը պիտի մըն է, որ աղբիւր ընկերական օր եւ իցէ փեթակէն միշտ կը վնասուի, միշտ մեկուսի կը մնայ, ինքնին կը կորնէ: Արեւելու ու Արեւմտի Պ. Ժամկոչեանին համար արեւելեան եւ լուսնի պէս երկու վկայ թող ըլլան, մենք նայինք գեւ ինչ ընդփայտաբանութիւն ունի ընկերը:

Աստի ըսողը իր ձեռնովն վերայ քաղաքական (եւ այլ) խաղերը՝ «նաղիրը դրեկնեալը ինչու մոռցեր է «աստուածաբանական կամ կրօնական վերադիրը:» - Ասան գե, Պորիական արեւելեան աստուածաբանական հրապարակ առած չէր, եւ աղբիւր կրօնքին ու քրիստոնէական երգեւելութեանց ու աստուածաբան փերեղաւից դէմ՝ դրելու հրամանագիր չունէր: Տապակին յատուկ նայէ, որ ալ ծրուածեղ կոչնէ գուրս հանեա՝ քննադատական. ինչ հարկ կար՝ Աստիի աստուածաբանական մակագիրը փնտռելու:

Արտիկեան. . . իր աղբային «ըսած լուրերը կրօնական են, շատ անգամ «չորս վարդապետի, հինգ կախիկոյութի «վրայ կը դառնայ բոլոր իր տաւած աղբային լուրերը:» - Աստու աղբ, Արիկոյ, առջիկ նայէ. բոլոր Պերմանիոյ Իտալիոյ Պաղղոնի եւ Արեւելոյ օրագիրը

ները, տեղադրելը, աշխարհական եւ եկեղեցական գրիչները, վեց ամիս է որ ամեն օր եւ անդադար կախիկոյութի մը եւ քանի մը կարգիւնով փայտքը դրեն. Զայրական օրագիր մըն ալ իր եկեղեցւոյ վարդապետացն ու կախիկոյութեան վրայ երդը եւ քանի որ ուղէ նէ գրելու իրաւունք եւ ազատութիւն ունի թէ չէ:

Արեւելի օր Այմիթիկ սիւնհոստը իր բոլոր աստուածաբանական դատարան ընդհանուր փաստաբան դրաւ՝ «ըսած է աս ամենապատուական լրագիրը:» - Արեւի օր գոն կըսես, ամենապատուական դռնակ. թէ որ սիւնհոստն անիկայ իրեն դատաւար ընտրէր է նէ, ան ալ աւելի համարձակութեամբ կը գրէ եկեղեցականաց վրայ, առանց միտ գնելու եւ առանց փոթութեան թէ, աղբային եկեղեցւոյն անհաղորդ թափառականի մը համար կը թուի ըսածը, թէ անհամար: Ասան գե, Զայրեղ ամեն կարգի կրօններու եւ պայմաններու մարդիկ, քաղաքական բարոյական եւ ուսումնական նկատելոց մէջ իրարու կընդուն խորհուրդ տալ եւ իրարու ըրածը դատել, բայց իրարու կրօնական եւ եկեղեցական իրաւունքները վրայ ընտրելու իրաւունք չունին, քանի որ եւ զոմն ընդհանուր աղբին գոյութեանն ու շահուն դէմ չէ: Զայրեղ վարդապետներուն ու կախիկոյութեան վրայ Պատիի գրածները՝ Հռոմէականները խրկելու կամ բողոքականները վառօքով երկնքն հանելու եւ կամ աղբին անապաշտ գաղափարներ տալու բան մը ունին արդեօք: Ինչ կեցեր կը կարիւնէ ուրեմն այս ձանձարիւր գրացին:

Չմարտիկ թէ որ Զայրեղ գրել թէ «հաղաք տարիկ ի վեր իրենց մէջ յոգ

«ւած կրօնական խեղիւններն ու լուրերն «ընէ չի ձանձարացան միջոցի հիմայ՝ ալ «ձանձարանք չունին:» Եւ չեղիւնէ ձանձարանք, եւ չեն կրնար ձանձարանալ, եւ չկային որ ձանձարանք, քանի որ հաւնոցին քովը կուզ (սամար) կը պարտի: Ինչ կուզէր Պ. Ժամկոչեանը կրօնական կըսէ չի լսելու ի պէտս: Արեւելի օր հայրը չպատեարդմէ զամար պարսկանալիս, կամ չպարսկանալու համար յոնանային, կամ չը յոնանալու համար տաճկանային, կամ չտաճկանալու համար լատինականային, եւ կամ, այսպիսի փաստը ու փորձութիւն անցունելէ ետեւ իր գրուած գրուած չցաւցունելու համար վերջապէս իր քանի մը փաթեցվածներուն անձնատուր ըլլային: Ինչպէս եւ որ քանի մը անգործ, անխիղճ, դատաւարաբար, տգէտ, շրջմուլի եւ անկրօն կրօնաւորներ փորձեն կշտացունելու համար՝ Զայրեղ դարան կը գործեն, օժտելու եւ մեջերսն բաժնելու համար հատաքը կործանել ուրացունել եւ փաթեցվել կուզեն, աղբի ինչպէս կընայ անառնչ կենալ: Ինչ երեսով կընայ ուրեմն մէկը, Զայրեղ հացը կերած տեղը, աղբին դաւաճանները թողուլ, եւ զրկելը խորտ տալ որ լուսն, հանգարտ կենան: Այս, ինչպէս ուրիշներուն կանոն կըսէ՝ «նայ տալ այն մարդն, որ ինք կանոն «չիճանար:»

Պ. Ժամկոչեանին խախտումութեամբը Զայրեղ մէջ մարդ տեղէն չերեար թէպէտ ոչ ի կարիս եւ ոչ ի չկարիս, բայց թէ որ գոնէ արդար յանգիմանութիւն մը ըրած ըլլալ կուզեն: Ինչպէս ամեն հոգն ու Զայրեղ եկեղեցականները ծագելուն տեղը, Զայրեղ հաւատ

քը կործանել ուղղողներուն կը խօսէր: Զայրեղապետ մը ոչ բանիւ եւ ոչ դրութիւն Հռոմէականի մը հրաւեր կամ թախանձանք ըրած չունի այսօրուան օրս, եւ ընդ հախառակին, հաւատակի Պետ. Պատրիարքի մէջ . . . :

Արեւելի Զայրեղ ու կղզանք «որ թէ եւ (մեր հոգին առանց կրօնի «չի կրնար տարիլ, սակայն մեր մարմինն «ալ կրօնով չի կրնար անանիլ:» Հասկըգփեցաւ իւրեւ վերմակին (եօրիս) համար է եղեր: Պ. Ժամկոչեանը հացի պէտք ունի, եւ Զայրեղ ալ իրենց դպրոցները դիրքով լեցունելու համար Հերակայ ամբարները Հարայի որդիին կապելու տեղը, կեցեր կրօնի կուս կընեն, որ անոր փորը չի շտացունէր: Վիստա. առաջուց դիտողներն են, ասանկ փորուն ցաւը լացող վշտահար տղապարի մը հետ այնչափ խառնութեամբ եւ արդարութեամբ չէինք վեճել: Աստի, յանցանքին մօտեցունելու համար, ասիկ ետեւ ըսելիքներուն հետ թեամբ ունին գնենք:

Երկարորէն տեղ չունինք, գանք «չետակ վերջիշեալ յօդուածին որուն «հեղինակը Պ. Սեբաստիան է: Որորմամբ Աստուած, հակառակ իմ վերայ գալու սղառնալիք կընէ կոր: Արեւելի ինչի համար, թէպէտ, որ այն գիշերն աղաղակ չու խօսի, կամ ժամկոչը քիչ մը կանուխ ելայ: Արեւելի գալ շարթու, Պ. Պաւլիթ. Ժամկոչեան:

Փարիզ 27 յունվարի 1860 թ.

Պ. Պ. Սեբաստիան

Ե. ՊՕՒԵՆՔ ԶԻՆԷՔԻ ԽԱՆԵ